

ANTONI LANGE

Rym

ANTONI LANGE

Rym¹

(Do jednej pani, która ganiła moje rymy zbyt proste)

¹Rym — w żartobliwym tym wierszu poeta rozmyślnie spiętrzył rzadkie i dziwne wyrazy. [przypis redakcyjny]

I

A więc nie lubi Pani mych rymów zbyt prostych?

Wolałabyś, by pieśń ma dźwięczała niezwykle,
Świecąc jako potrójnie złożony akrostych² —
Rymy powiązаныmi w niespodziane cykle.

Prawda, rym jest dla pieśni, czym dla mózgu
czerep,

Co myśl okrywa ludzką jak perłę szczeżuja³,
Rym to niebo i słońce, to piekło i ereb⁴:

W nim muzyka istnienia jakby echem buja.

Im melodia bogatsza, pierś oddycha szerzej —

I promienistsze barwy w rymów hiacyncie —

A pieśniarz, mknąc ku górze do niebieskich
wierzej,

Zda się wołać słuchaczom: «Płyńcie za mną,
płyńcie!»

Bo rym, gdy z niespodzianych, rzadkich sylab

²*akrostych* — igraszka poetycka rozpoczynająca wiersze utworu od liter tak dobranych, by składały pewne słowa. [przypis redakcyjny]

³*szczeżuja* — w pierwotnym znaczeniu: skorupa (np. małża). [przypis redakcyjny]

⁴*ereb* (mit. gr.) — świat podziemny, otchłań. [przypis redakcyjny]

splecion,
Zda się, że treść natury lepiej uwypukli!
Jak potęgę wzburzonych fali morskiej wrzecion
Gromada nimf, złocistych od złocistych pukli.

II

Tak! Rym czasem ma szczęki kutych w ogniu
żelaz,

A czasem niby echo jakichś wspomnień raj-
skich;

Czasem, zda się, jak bogów pełna Anafielas⁵ —

Lub samotna pustynia proroków hebrajskich.

Są rymy, które dzwonią jak rycerski brzeszczot,

Są rymy, które huczają jak miedziane gongi,

Które tchną pocałunków zapachem i pieszczot;

Są, zda się, marmurowe jak greckie posągi,

Są rymy tak szalone, jak skoczne fandango⁶;

Są, w których grób uśmiechu ślad ostatni za-
tarł;

Są, które pachną piżmem, żywicą, hidranga⁷,

Są, rzekłbyś, jako bogów widomy awatar⁸.

Rym to wszystko: melodia, zapach i koloryt,

⁵*Anafielas* — wyobrażenie wzięte rzekomo z mitologii litewskiej, wprowadzo-
ne głównie przez J. I. Kraszewskiego: góra, na której spoczywa niebo, a w której
gajach przebywają bogowie i dusze szczęśliwe. [przypis redakcyjny]

⁶*fandango* — hiszpański taniec narodowy. [przypis redakcyjny]

⁷*hidranga* — roślina z gatunku skalnic. [przypis redakcyjny]

⁸*awatar* — w hinduskiej filozofii wcielenie bóstwa. [przypis redakcyjny]

Myśl, forma, bicie serca. Słuchaj ty, co śpiewasz:

Niechaj z tych rond i ballad, sonetów, rifierit⁹

Dusza wytryska, ale rymu nie lekceważ!

Tracisz mocy połowę, myśl od rymu dzieląc,

Bo czemuż zielenieje w rymie pół aksamit?

Huczy wichur, żeś gotów w duszy swej się prze-
ląc?

Czemu przeszłość w nim żyje, jak w twierdzach
piramid?

Przeto, że treść i forma są jak brat ze siostrą:

Niech ci żadne nie będzie jako pan lub murzyn,

I kiedy razem, skrzydła ku niebu rozpostrą,

Niech płyną jak dwa duchy dwu bliźniaczych
drużyn.

Wiem! Kocham rym jak słodki upojenia kie-
lich,

Potężny jak włócznia, cenny jako szmaragd,

Jasny jak kryształ, rzewny jako pieśni El...ych¹⁰,

A tęczami płonący jak strugi katarakt.

⁹*rifieriti* — włoska nazwa ozdobników w muzyce lub wierszu; wyszukana forma poetycka. [przypis redakcyjny]

¹⁰*El...y* — pseudonim Adama Asnyka. [przypis redakcyjny]

Świat rymów jest tak dla mnie jak gotycki ko-
ściół,
Którego szczyt niebieskich — rzekłbyś — się-
ga posów¹¹;
Żyłem w nim, ale duch mój na dwoje się roz-
ciął
I słucham teraz nowych niespodzianych gło-
sów.

¹¹*posowa* — pułap, sklepienie. [przypis redakcyjny]

III

Pierś mi strawił zatruty mego wieku rozczyn
—

Duch zmęczony, że sam by pragnął siebie prze-
rość,

Tęskni dziś za spokojem zapomnianych wiosz-
czyn,

Gdzie, pod lip starych cieniem, kwitnie złota
szczerłość.

Znudziły mnie zawroty tej abrakadabry¹² —

Prostoty chcę, zieleni wśród lasów i opól;

Nęcą mnie kraśne maki i niebieskie chabry,

Szmery wód, ciche szумы rokicin¹³ i topól.

I chciałbym ksiąg zapomnieć, których czar mnie
urzekł,

I stanąć odrodzony wśród zielonych muraw,

I usiąść nad strumieniem w kole dobrych wró-
żek

Lub ulecieć nad pola jak swobodny żuraw.

¹²*abrakadabra* — zaklęcie z tajemnic gnostycyzmu. [przypis redakcyjny]

¹³*rokicina* — wierzba karłowata, rosnąca nad wodami i na mokradłach. [przypis redakcyjny]

I chciałbym, zapomniawszy pieśni kłamnych syren,
Wysłuchać się w tajemnicze borów Zendawesty¹⁴,
I jak jaskółka spadać na prostaczy świren¹⁵,
Lub kwitnąć jak na piaskach nadwiślańskich rdesty.
I tak chciałbym, z nieziemskich odrodzony przyczyn,
Pojąć pieśń, którą śpiewa dziś stuleciu ziemia.
Którą pszczoł roje brzęczą wśród gryk i koniczn,
I którą szumią ludzkie ule i żeremia¹⁶.
Bo wierzę, że w tych szumach żyje boża czeladź
Kwiatów, ptaków, motyli — i chciałbym balsami
Zapach łąk w serce przelać — i z wolna się wcielać
W treść istot, z którą w końcu duch się utoż-

¹⁴Zendawesta — *Avesta*, święta księga Wschodu (Parsów) zawierająca objawienie Zaratustry, z komentarzem w języku zendzkim; tu w znaczeniu: hymny.
[przypis redakcyjny]

¹⁵świren, świeronek — śpichlerz, lamus. [przypis redakcyjny]

¹⁶żeremia — osady bobrów. [przypis redakcyjny]

sami.

Chciałbym, by światło błysło w moich oczach
ślepych,

Bym je zamknął na fałszu uwodzące złoto,

Bym, pojąwszy natury prostotę i przepych —

Jak ona lśnił przepychem naraz i prostotą.

IV

Niech mi nikt nie zarzuca, że pieśń moja pełza,
I żem opuścił rymów tęczowe Dzennaty¹⁷,
Lecz moja dłoń pegaza swego sama kielza:
Szukam ciszy, bo w ciszę duch mój nie bogaty.
Kochałem perły rymów. Poznałem najrzadsze
Klejnoty mowy bogów i najśłodszy zapach
Ich kwiatów. Po czarownym pieśniarzy teatrze
Wędrowałem swobodnie, jak po znanych ma-
pach.

Ale dzisiaj już rymy dobieram najprostsze,
Po Edenie¹⁸ płaczący, jak po synach Rizpah¹⁹

Bo serce mi przebiło długich zwątpień ostrze
I spoglądam w tę stronę, gdzie odrodzeń wy-
spa.

Więc nie dziw się, że u mnie nie napotkasz czę-
stych

Rymów, wyświętecznionych w brylantach i per-

¹⁷*Dzennaty* (arab. *dżennet*: ogród obsadzony drzewami) — raj, do którego wchodzi tylko prawowierni mahometanie. [przypis redakcyjny]

¹⁸*Eden* (hebr.) — raj, kraina rajska. [przypis redakcyjny]

¹⁹*Rizpah* — postać ze wschodnich legend. [przypis redakcyjny]

łach:

Są, którzy gonią rzadkie rymy. Lecz ja drwię
z tych,

Co to czynią. Jam pielgrzym, co wchodzi na
Gierłach²⁰,

Więc rzucam wszystek ciężar — i chcę na go-
łoledź

Szczytu gór iść swobodny — z jedną tylko cy-
trą,

A duch jakiś mi szepce: «Poleć w górę, poleć!
I pożegnaj na wieki wszelką sztukę chytrą».

²⁰*Gierłach* — dziś raczej: Gerlach a. Gierlach położony w słowackiej części Tatr Wysokich najwyższy szczyt Tatr i całych Karpat, wznoszący się na wysokość 2655 m n.p.m. [przypis edytorski]

V

Tak, bo rym się bez trudu w poezję ularwi²¹:
Poezja dziś z swych wyżyn zeszła w nędzę do-
lin,

A każda ciemna fala uda falę Narwi,

I dzisiaj sztuka rymów, to nuta mandolin.

Jest *tralala* na wszystko — formuły, algebra —

W legiony dziś się rozrósł wierszopisów szereg,

I rymy leją gładko, niby wodę z cebra,

A łatwo tak, jakby to był walc lub oberek.

Są i dziś, którzy pieśni podniósłszy chorągiew,

Niepamiętni światowych złoceń i uszerścień²²,

W leśnej głuszy słuchają śpiewu makolągiew,

Szukając, gdzie natchnienia czarodziejski pier-
ścień.

Chwała wam, o pieśniarze, bólu wychowańce,

Co bój toczycie z tłumem ciemnoty dziwożon

I znajdujecie w liliach jad, i krew w sielance;

Przed wami czią przepelnion stoję i ukorzon.

²¹*ularwić się* — od *larwa*: maska; przybrać pozór. [przypis redakcyjny]

²²*uszerścienie* — umaszczenie (np. konia); od: *szerść* (dziś popr. forma: *sierść*).

[przypis edytorski]

Ale więcej jest takich, co jakoby chrząszcze
Brzęczą — rymy odwieczne przebrzmiałych kan-
tylen,
Bo im już przerąbano od dawna te gąszcze,
Gdzie nad majakiem pieśni dzisiaj płacze Sy-
len²³.

²³*Syleny* (mit. gr.) — demony przyrody (zbliżone do satyrów); należą do orszaku Dionizosa; przypisywano im zamięłowanie w pieśniach i grze na flecie. [przypis redakcyjny]

VI

Nie lubię rzeczy łatwych. Lubię łamać granit,
Lubię słuchać, jak szumią oceanów *larga*²⁴,
Jak płaczą nad Tytanem chóry Oceanid²⁵,
Gdy Jowisz się nad nimi piorunami jarga²⁶.
Więc innej szukam drogi. Może pieśń upięk-
szy

Rym, jaki nam gęślarze zostawili dzicy —
Pierwotni — lub ów pieśniarz najprostszycy, naj-
większy,

Wojciech święty, co śpiewał o Bogarodzicy.
Albo śpiewać, jak niegdyś Imćpan Rey z Na-
głowic,

Co nie znał rymów złotych ani dźwięcznych
cytar,

Lecz duszę miał czującą i wzrok jak ostrowidz
I jędrnych słów na gładkość cukrzoną nie wy-
tarł.

²⁴*largo* (wł.) — termin muzyczny oznaczający szeroką frazę, wolne tempo.
[przypis redakcyjny]

²⁵*Oceanidy* — w mitol. grec. nimfy morskie, córki Oceana i Tetydy. [przypis
redakcyjny]

²⁶*jargać* a. *jargotać* — hałasować. [przypis redakcyjny]

Lub dziwną stworzyć mowę: ni to wiersz ni
proza,
I aby w tajemniczych prozy tej orkiestrach
Płynęła przeczuciowa mgieł mistycznych groza
I drgał podziw i zapał, śmiech i płacz, i prze-
strach.
Biały wiersz — cud nad cudy — lampa czaro-
dziejska
Heksametr z ilionowych wzięty wykopalisk²⁷,
Jak pantera wygięta w skok — strofa alcej-
ska²⁸:
Oto, co dziś mnie nęci, niby wzrok odalisk²⁹.

²⁷heksametr z ilionowych [tj. trojańskich] wzięty wykopalisk — heksametry *Iliady* Homera. [przypis redakcyjny]

²⁸alcejski a. alkajski — od Alkajosa (Alceusza) poety greckiego w VII w. przed Chr. [przypis redakcyjny]

²⁹odalisk — prawidłowo *odalisek*. [przypis redakcyjny]

VII

A ty, wieszczu, nim przyjdzie dni twoich od-
wieczerz,

W górę płyn, jako czujny ideału żniwiarz —

I waż, czyli wyroczone słowa swe wyrzeczysz —

I czy nakazem bożym wolę swą ożywiasz.

A kiedy się zabłąkasz wśród życiowych bezdróż

—

Pogardę miej dla chwały, dla śmiechów i znie-
wag,

I z żadną tu na dole nicością się nie zdruz³⁰ —

Spokojny, jako z siebie świat rodzący śpiewak!

³⁰*zdruzzyć się* — stowarzyszyć się; zaprzyjaźnić się. [przypis redakcyjny]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na Licencji Wolnej Sztuki 1.3.

Fundacja Nowoczesna Polska zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/langerym/>

Tekst opracowany na podstawie: Młoda Polska. Wybór poezyj, oprac. Tadeusz Boy-Żeleński, wyd. drugie, Wydawnictwo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich, Wrocław 1947.

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Reprodukacja cyfrowa wykonana przez fundację Nowoczesna Polska z egzemplarza pochodzącego ze zbiorów Łukasza Jachowicza. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Agnieszka Żak, Aleksandra Sekuła, Aneta Rawska, Emanuel Modrzejewski, Tadeusz Boy-Żeleński.

Okładka na podstawie: Yukawa river, Takashi Hososhima, CC BY-SA 2.0

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Nowoczesna Polska – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przeznacz 1% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Nowoczesna Polska,

KRS 000000056 Rym

18

Dołącz do Towarzystwa Przyjaciół Wolnych Lektur i pomóż nam rozwijać bibliotekę.